

Ministru kabinets

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1520, tālr. 67082800, e-pasts pasts@mk.gov.lv, www.mk.gov.lv

Rīgā

03.04.2025.
Uz 18.09.2024.

Nr. 25-TA-638
Nr. 6-6/41

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojā

Par izglītības iestāžu mācību sākuma laika noteikšanu

Ministru kabinets ir iepazinies ar tiesībsarga 2024. gada 18. septembra atzinumu pārbaudes lietā Nr. 2024-03-20G “Par izglītības iestāžu mācību sākuma laika noteikšanu” (turpmāk – tiesībsarga atzinums) un sniedz šādu informāciju.

Izsakām pateicību par aktualizētajām problēmām saistībā ar izglītības iestāžu mācību sākuma laika noteikšanu un sniegtajiem ieteikumiem.

Uzsveram, ka, nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz ilgtspējīgu risinājumu, ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina bērna vajadzībām un spējām atbilstošu kvalitatīvu izglītību, bērna vajadzībām atbilstošu veselības aizsardzību, bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstošu aprūpi, kā arī atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta 2.¹ daļas 2., 3., 4., 5. punkts).

Jautājumā par izglītības procesa organizāciju izglītības iestādē, tai skaitā par mācību sākuma laiku, primāri jāievēro bērna tiesības un intereses, ņemot vērā gan veselības un drošības aspektus, tai skaitā bērna tiesības uz pilnvērtīgu miegu, gan kvalitatīvas izglītības iegūšanas iespējas. Mācību sākuma laika samērīgums nodrošināms, vērtējot individuālās vajadzības (bērna vecumposms vai citas īpatnības) kopsakarā ar citiem jautājumiem, piemēram, skolēnu interešu izglītības organizēšana pēcpusdienā, droša nokļūšana uz izglītības iestādi (ņemot vērā, ka atbilstoši interneta aptaujai 40 % vecāku paši ved bērnus uz izglītības iestādi), konkrētās izglītības iestādes ģeogrāfiskais novietojums, laiks, kāds bērniem nepieciešams nokļūšanai izglītības iestādē, tai skaitā izmantojot sabiedriskā transporta tīklu pašvaldībā vai speciāli organizētu pašvaldības transportu, kas nodrošina skolēna nokļūšanu izglītības iestādē.

Pašvaldību likuma 4. pantā ir definētas pašvaldības autonomās funkcijas, tai skaitā nodrošināt iespēju iegūt obligāto izglītību un gādāt par pirmsskolas izglītības, vidējās izglītības, profesionālās ievirzes izglītības, interešu izglītības pieejamību, un Izglītības likuma 28. pantā ir noteikta izglītības iestādes patstāvība izglītības programmu izstrādē un to īstenošanā.

Spēkā esošie tiesību akti regulē vairākus jautājumus, kas izglītības iestādēm jāņem vērā, organizējot mācību procesu:

vienas mācību stundas garums – 40 minūtes; mācību stundu skaits dienā – 5–8 mācību stundas dienā atkarībā no izglītības pakāpes; maksimālā mācību stundu slodze nedēļā – 22–36 mācību stundas nedēļā atkarībā no izglītības pakāpes[1];

minimālais pārtraukumu ilgums – vismaz 10 minūšu pārtraukums starp mācību stundām un vismaz 30 minūšu pārtraukums ēdienreizei[2].

Izglītības iestāde organizē izglītības procesu tā, lai, nepārkāpjot minēto maksimāli pieļaujamo mācību slodzi, sabalansētu stundu skaitu katrā mācību priekšmetā atbilstoši attiecīgajai izglītības programmai un nodrošinātu izglītības apguvē pamatizglītības vai vidējās izglītības standartā definētos sasniedzamos rezultātus.

Būtiska nozīme ir ne tikai formālās izglītības kvalitatīvai apguvei, bet arī neformālās jeb interešu izglītības iespēju nodrošināšanai, lai skolēns pēcpusdienā varētu apmeklēt kultūrizglītības, sporta, tehniskās jaunrades, vides un citas interešu izglītības nodarbības, tādējādi vispusīgi attīstoties un pilnveidojot savus talantus.

Interneta aptaujā minēts, ka, atbildot uz jautājumu “Cikos Jūsu bērnam parasti sākas mācību stundas?”, 94,4 % gadījumu vecāki atzīst, ka mācību stundu sākums ir noteikts starp plkst. 8.00 un 9.00, savukārt uz jautājumu “Cikos Jūsu bērnam sākas agrākā mācību stunda?” 84 % vecāku atbild, ka mācību stundu sākums ir noteikts starp plkst. 8.00 un 9.00. Atbildot uz jautājumu “Cik lielā mērā Jūs personīgi esat apmierināti ar Jūsu bērna mācību stundu sākuma laiku?”, 75 % vecāku atbildēja, ka mācību sākuma laiks viņus pilnībā apmierina (35,9 %) vai drīzāk apmierina (39,2 %).

Ņemot vērā minēto, secināms, ka lielākā daļa izglītības iestāžu jau ievēro tiesībsarga atzinuma 4. punktā minēto ieteikumu un nav nepieciešams normatīvajā regulējumā noteikt konkrētu mācību stundu sākuma laiku, un jautājums atstājams izlemšanai izglītības iestādes ziņā, kā arī izstrādājot attiecīgas vadlīnijas vai rekomendācijas.

Izšķirošs priekšnosacījums tam, lai bērniem un jauniešiem veidotos veselīgi uzvedības paradumi, ir visu iesaistīto pušu (izglītības iestādes, skolēni, vecāki, kompetentās valsts un pašvaldību institūcijas) izpratne par veselību veicinošiem uzvedības paradumiem (arī par labu miega higiēnu) un pastāvīga šādu paradumu praktizēšana.

Vienlaikus informējam, ka saskaņā ar Izglītības likuma 57. panta 2. un 4. punktu skolēna vecākiem ir tiesības sniegt un saņemt informāciju no izglītības iestādes

vadītāja un pedagogiem par jautājumiem, kas saistīti ar bērna audzināšanu un mācībām, tai skaitā par darba organizāciju izglītības iestādē, kā arī piedalīties mācību procesa pilnveidē un izglītības iestādes padomē. Katrā izglītības iestādē darbojas koleģiāla institūcija – izglītības iestāde padome. Tās sastāvā ietilpst skolēnu deleģēti pārstāvji, skolēnu vecāku (personu, kas realizē aizgādību) deleģēti pārstāvji un izglītības iestādes pedagogu un citu darbinieku deleģēti pārstāvji. Izglītības likuma 31. panta otrā daļa nosaka, ka padomē vecāku (personu, kas realizē aizgādību) pārstāvji ir vairākumā. Vecākiem ir tiesības rosināt diskusiju par mācību stundu sākuma noteikšanu konkrētā izglītības iestādē. Diskusijās iespējams noskaidrot vairākuma viedokli un to īstenot.

Ministru kabineta 2023. gada 21. novembra sēdē tika pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums “Kompleksi risinājumi augstvērtīgai izglītības nodrošināšanai vispārējā pamata un vidējā izglītībā”.[3] Saskaņā ar informatīvo ziņojumu pašvaldības proaktīvi rīkojas, lai veidotu savā administratīvajā teritorijā ilgtspējīgu, demogrāfiskajai situācijai atbilstošu izglītības ekosistēmu. Atbilstoši Izglītības likuma 17. panta trešās daļas 1. punktā un 23. panta otrajā daļā noteiktajam Izglītības un zinātnes ministrijai ir jāsniedz saskaņojums par pašvaldību pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz izglītības iestāžu reorganizāciju. Vērtējot pašvaldību pieņemtos lēmumus, Izglītības un zinātnes ministrija aicina pašvaldības kā izglītības iestāžu dibinātājas pievērst uzmanību tam, lai iespēju robežās tiktu nodrošināts, ka būtiski nepasliktinās bērna labbūtība, it īpaši pamatzglītības posmā, – lai bērnam nebūtu jāceļas agrāk, bērns pašvaldības nodrošinātā transportlīdzeklī netiktu uzņemts agrākā rīta stundā nekā pirms reorganizācijas vai būtiski nepieaugtu ceļā uz izglītības iestādi pavadītais laiks u. c.

Informējam, ka Izglītības un zinātnes ministrija regulāri rīko informatīvus pasākumus (seminārus, darba sanāksmes) ar pašvaldību institūcijām par aktualitātēm izglītības jautājumos. Nākamajā informatīvajā pasākumā pašvaldību izglītības pārvaldes tiks iepazīstinātas ar tiesībsarga atzinumā ietvertajām rekomendācijām un interneta aptauju, tiks noskaidrots pašvaldību redzējums šajā jautājumā, kā arī apzināti mācību sākuma laika noteikšanas iemesli pirms plkst. 8.00. Ņemot vērā pašvaldību sniegto redzējumu un skaidrojumu, Izglītības un zinātnes ministrija līdz 2024./2025. mācību gada beigām izstrādās vadlīnijas mācību sākuma laika noteikšanai vispārējās izglītības iestādēs.

Papildus informējam, ka atbilstoši tiesībsarga priekšlikumam par vadlīniju un rekomendāciju izstrādi, lai veicinātu bērnu un viņu vecāku, pašvaldību un izglītības iestāžu izpratni, kā arī sabiedrības plašāku izpratni par miega nozīmi un zināšanas par miega higiēnu, kas savukārt veicinātu tāda mācību sākuma laika noteikšanu, kas prioritāri atbilstu bērnu labākajām interesēm, Veselības ministrija ir aicinājusi Bērnu klīnisko universitātes slimnīcu sniegt atbalstu miega higiēnas vadlīniju izstrādē. Lai nodrošinātu vispusīgu un profesionālu skatījumu par miega nozīmi bērnu un jauniešu veselībā un attīstībā, Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas Metodiskās vadības centrs sadarbībā ar Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas Epilepsijas un miega medicīnas

centru izteicis gatavību iesaistīties miega higiēnas vadlīniju izstrādē līdz 2025. gada beigām.

Informējam, ka Veselības ministrijā šobrīd tiek izstrādāts Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāns 2025.–2027. gadam, kurā ir paredzēti pasākumi jauno un topošo vecāku izglītošanā par bērna attīstību un aprūpi, kā arī par psihiskās veselības saglabāšanu un nepieciešamā atbalsta saņemšanas iespējām. Plāna projektā ir iekļauti vairāki pasākumi ar mērķi veicināt sabiedrības izglītošanu par bērnu attīstības un emocionālās audzināšanas principiem, tai skaitā miega higiēnu un veselību, kā arī par digitālo tehnoloģiju pārmērīga un nekontrolēta patēriņa riskiem un ietekmi uz bērnu veselību. Paredzēts, ka līdz 2026. gada otrajam pusgadam tiks nodrošinātas regulāras izglītojošās lekcijas topošajiem un jaunajiem vecākiem par bērna miega veselību, kā arī izstrādāti izglītojoši informatīvi materiāli vecākiem, tai skaitā topošajiem un jaunajiem vecākiem, par miega kvalitāti bērniem un tā ietekmi uz attīstību un veselību dažādos vecumposmos.

Svarīgi pievērst uzmanību arī tiem bērniem un jauniešiem, kuriem veselības un attīstības apdraudējuma risks potenciāli varētu būt lielāks. Turpmākajā darbā ar tiesībsarga aktualizēto jautājumu īpašu uzmanību pievērsīsim arī bērnu riska grupām, kurām problēma saistībā ar nepietiekamu miega daudzumu ikdienā un tā radītajām negatīvajām sekām varētu būt īpaši izteikta. Attiecīgi būtu vērtējami bērnu veselības un izglītības rādītāji, piemēram, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem, secīgi un koordinēti starp iesaistītajām institūcijām plānojot intervences pasākumus gan valsts, gan pašvaldību līmenī, kas sasniegtu konkrētās mērķa grupas, ņemot vērā individuālās vajadzības.

Pēc attiecīgo vadlīniju izstrādes Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar Veselības ministriju un Labklājības ministriju aktualizēs šo jautājumu informatīvu pasākumu ietvaros, kā arī attiecīgās ministrijas nodrošinās sabiedrības informēšanu un informācijas publiskošanu savu institūciju, tai skaitā padotības iestāžu, tīmekļvietnēs.

[1] Vispārējās izglītības likuma 33., 34., 35., 44. un 45. pants, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/20243-visparejas-izglitibas-likums>

[2] Ministru kabineta 2002. gada 27. decembra noteikumu Nr. 610 “Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības, arodizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas” 39. un 59. punkts, pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=69952>

[3] Informatīvais ziņojums,
pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b99cad00-260e-4139-8757-376634d98862

Pielikumā:

Ministru kabineta 2025. gada 1. aprīļa sēdes protokola Nr. 13 45. § izraksts

Ministru prezidente

(paraksts*)

E. Silīna